

התוכנית לפיתוח המגזר הערבי / ד"ר סאמי מ'עארי

נבדהו וחשדהו

תוכנית הממשלה לפיתוח כלכלי בחברה הערבית בעלות של 15 מיליארד שקלים, פורסמה השבוע, יש לברך את נכונות הממשלה להפשיל

שרוולים ולעסוק בנושא זה, הקשור לסקטור שאינו מיוצג בה ושרובו אינו תומך בה פוליטית. עם זאת, התוכנית טומנת בחובה מספר סימני-שאלה גדולים שעליהם חשוב לתת את הדעת.

ראשית, יש לשאול – האם הסכום שמציעה התוכנית 15-10 מיליארד שקלים לחמש שנים הוא ריאלי למימוש, מספק מבחינת הצרכים; וגם האם הוא אכן בשורה חרשה או תקציב שממילא חלקו הגדול היה מושקע במגזר הערבי מתוך תקציבי משרדי הממשלה.

התשובה לשאלות אלו היא מורכבת – הסכום הנדרש לצורך קידום השוויון הוא גבוה בהרבה. בהערכה גסה עומד על 60 מיליארד שקלים לעשור (כפול מהסכום המוצע בתוכנית בממוצע לשנה). זהו סכום ריאלי להקצאה, אם מתחשבים בכך שמדי שנה מגדילה הממשלה את התוצר בקרוב ל-22 מיליארד שקלים. לכן, בחברה מתוקנת ממילא היו מוקצים 5 מיליארד מתקציב זה לאוכלוסייה הערבית לפי חלקה היחסי באוכלוסייה.

אמנם מבחינה אופרטיבית מדובר בתוכנית מקיפה שנוגעת בתחומים הדורשים טיפול יסודי, אך מי שפרט את התוכנית לפרוטות, החטיא במקרים רבים את המטרה בתעדוף המשימות בתוך התחומים השונים. כך למשל, בתחום החינוך התוכנית מתייחסת לשרווג הכשרת המורים, אך מתעלמת מהבעיות הקשות של מחסור בכיתות, בשעות לימוד ובהינוך

טכנולוגי שיוביל בסופו של דבר בעתיד גם לתעסוקה איכותית.

עוד דוגמה – הכוונה המבורכת להקצות שטחים לאזורי תעשייה משותפים ליישובים יהודיים וערביים. ההגדרה הרחבה שניתנת לתוכנית זו, מעלה חשש שכמו בעבר – למשל באזור התעשייה המשותף למשגב ולסחנין – רוב הכספים יזרמו ליישוב היהודי, רוב מקומות התעסוקה בהם יהיו בבעלות יהודים, ובמקצועות האיכותיים, ימשיכו לעסוק בעיקר יהודים. עוד בהקשר לתעסוקה, התוכנית שמה את יתבה על "מרכזי הכוח", אך לא מציינת אם וכיצד תעודד תעסוקה איכותית בתוך היישובים הערביים, היות שמרכזי הכוח מתמחים בנייתוב אוכלוסייה לתעסוקה הקיימת.

נושא בעייתי נוסף הוא ההיבט התחברותי – חוסר הנכונות ואי-ההתייחסות לנושא אקוטי, כמו הוספת תחנות סמוכות ליישובים הערביים במסגרת פרויקט "רכבת העמק", שיאפשרו בין השאר לאוכלוסייה המשכילה להגיע למרכזי התעסוקה בערים הגדולות.

שאלות נוקבות אחרות עולות גם בתחום הדיור, שבו מתמקדת התוכנית רק ביישובים הגדולים ובבנייה רוויה בהם, ולא בהרחבת שטחי השיפוט של המועצות הערביות, ולא בתחום מענקים בשיטת ה"מימון התואם" ("matching"), הסכם בין משרדי ממשלה לרשויות למימון מיומים (ושירותים), ללא התחשבות ברמה הסוציאל-אקונומית של היישוב.

אם סימני-השאלה הללו אינם מצדיקים כשלעצמם התנגדות של החברה הערבית לתוכנית, הרי שסימני-השאלה הגדול ביותר מרחף סביב מקורות המימון. לפי נוסח הצעת ההחלטה, רוב הסעיפים אמורים להיות מתוקצבים מתוך בסיס התקציב

של כל משרד ומשרד. כלומר, ייתכן מאוד שחלק ניכר מהכספים המדוברים, אינם בגדר השקעה של יש מאין, אלא בגדר הכללה של כספים שממילא ייעדו משרדים מסוימים לרשויות הערביות, כחלק מהגדרת התקצוב לתוכנית.

אם נכון הדבר, הרי שמדובר בישראלוף – משרד החינוך היה אמור להשקיע בהכשרת מורים במגזר הערבי כחלק מתוכנית העבודה השנתית שלו? כעת, הדבר יהפוך לחלק מתוכנית העל. כך שזו לא תוספת, אלא השארת המצב הקיים. ולפי פרסומים שונים ועיון בתוכנית, ייתכן שזה המצב, והתוספת האמיתית היא מיליארדים ספורים שיתפרסו על פני חמש שנים.

כלומר, מאות מיליונים בשנה. סימני-השאלה הללו על התוכנית, עולים, בין השאר, גם על רקע תוכנית 4 מיליארד השקל שפרסמה הממשלה בשנת 2000, שמומשה באופן מאוד חלקי, ועל רקע אי-ודאות גדולה וחוסר עירוב של גורמי מקצוע ומקבלי ההחלטות המכירים את המגזר הערבי, בפרטי התוכנית, שנחתה עליהם כמעט כרעם ביום בהיר.

לכן, על הציבור הערבי לפעול בשני מישורים כלפי התוכנית, בבחינת "כבדהו וחשדהו". יש לברך את הממשלה על כוונתה לעסוק בנושא, אך לא לשבת על המדוכה, ולדרוש מעורבות אקטיבית בוועדת המעקב שתוקם במשרד לשוויון חברתי, וליזום שניונים, הסטת תקציבים לפרויקטים רלבנטיים יותר, ולהמשיך ולדרוש תוספת לצורך הקטנת הפערים הכלתי נסבלים שנפערו לאורך השנים. ●

הכותב הוא מהחוג ללימודי עבודה, אוניברסיטת תל-אביב ומהמכון הישראלי לדמוקרטיה